

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

- Kas yra pedagogų kvalifikacijos tobulinimas ir kur jis vyksta?
- Kaip finansiškai remiamas Lietuvos pedagogų kvalifikacijos tobulinimas?
- Kokiomis formomis ir būdais Lietuvos pedagogai gali tobulinti savo kvalifikaciją?
- Kaip užtikrinama, kad Lietuvos pedagogai mokytųsi kokybiškai?
- Kokių iššūkių kyla pedagogų kvalifikacijos tobulinimui Lietuvoje?

KAIP MOKOSI LIETUVOS PEDAGOGAI?

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas nustato, kad mokinys turi teisę gauti geros kokybės švietimą, o mokytojas privalo užtikrinti mokiniui geros kokybės ugdymą. Siekiant užtikrinti mokytojo teikiamą geros kokybės ugdymą, Švietimo įstatyme nustatyta pedagogo prievolė tobulinti savo kvalifikaciją. Nacionalinės pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kokybė lemia Lietuvos pedagogų veiklos kokybę. Todėl Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje teigiama, kad Lietuvos pedagogų motyvacija, noras nuolat tobulėti, gebėjimas perimti gerąją praktiką yra pagrindinis Lietuvos švietimo sėkmės matas. Vyriausybės 2012–2016 metų programoje taip pat numatyta, kad turi būti remiamas pedagogo pasiryžimas nuolat atnaujinti savo žinias.

Švietimo informacinių technologijų centro duomenimis, 2014 m. Lietuvoje valstybinėse, savivaldybių ir nevalstybinėse ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbo 16 438 pedagogai, bendrojo ugdymo mokyklose – 32 243 mokytojai (įskaitant mokyklų vadovus, jų pavaduotojus ugdymui ir ugdymą organizuojančių skyrių vedėjus, turinčius pamokų), profesinio mokymo įstaigose – 3 581 mokytojas. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir bendrojo ugdymo mokyklose 2014 m. taip pat dirbo 3 136 įvairių specialybių pagalbos mokiniui specialistai. Užtikrinti deramas kvalifikacijos tobulinimo sąlygas tokiam dideliame įvairių tipų šalies ugdymo ir mokymo įstaigose dirbančių pedagogų skaičiui yra svarbus visos Lietuvos švietimo sistemos uždavinys ir pakankamai didelis iššūkis.

Pagrindinės išvados:

- Savo kvalifikaciją tobulinantys pedagogai šiuo metu daugiausia pasirenka formalų dalyvavimą kvalifikacijos tobulinime, kuris visų pirma leidžia jiems siekti aukštesnės kvalifikacinės kategorijos. Vis aktualesnis tampa poreikis kvalifikacijos tobulinimą suprasti daug plačiau ir šalies pedagogų bendruomenės diskusijoms teikti nuodugnesnį ir į mokyklos vidaus gyvenimą labiau integruotą pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelį.
- Nors pastaraisiais metais atsirado daug naujų ir inovatyvių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formų, pedagogams vis tiek dažniausiai siūloma rinktis nuo seno įprastas ir ne pačias veiksmingiausias kvalifikacijos tobulinimosi formas. Todėl, tikslinant pedagogų kvalifikacijos tobulinimo nuostatus, į juos reikėtų įtraukti išbandytas inovatyvias kvalifikacijos tobulinimo formas ir būdus, skatinti Lietuvos pedagogus juos rinktis.
- Planuojant ir vykdamas pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas, būtina orientotis į didžiausią naudą pedagogams teikiančias ilgalaikes pedagogų kvalifikacijos tobulinimo veiklas, derinti jas su savišvieta, kolegialiu dalijimusi patirtimi, pedagogų dalyvavimu metodinėje veikloje, nes pedagogai šiuo metu vis dar labiau renkasi trumpalaikius (dažnai tik kelių akademinų valandų) kvalifikacijos tobulinimo renginius.
- Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas finansuojamas iš kelių šaltinių, dažniausiai iš mokinio krepšelio, ES lėšomis finansuojamų projektų ir asmeninėmis pedagogo lėšomis. Pastaraisiais metais yra sunaudojama tik maždaug pusė mokinio krepšelyje skiriamų lėšų pedagogų kvalifikacijai tobulinti.
- Mokyklos, vykdydamos Švietimo įstatymo 23 straipsnio 5 punkto nuostatą, mokinio krepšelio lėšomis gali apmokėti tik akredituotų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų paslaugas. Kita vertus, pastaraisiais metais vis aktyviau, vykdamas ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamus projektus, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugas teikia niekur neakredituotos savo nuostatuose kvalifikacijos tobulinimo veiklą įregistravusios įstaigos (AB, UAB, VŠĮ, individualiosios įmonės), pedagogų asociacijos, švietimo konsultantai, kiti fiziniai asmenys ar jų grupės. Visos šios neakredituotos įstaigos, asociacijos ir asmenų grupės kol kas nėra įtrauktos ir į nacionalinę pedagogų kvalifikacijos tobulinimo stebėseną.

KAS YRA PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS IR KUR JIS VYKSTA?

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas (PKT) suprantamas kaip *neformalusis švietimas ir savišvieta, kuriais siekiama įgyti, plėtoti profesinei veiklai reikalingas kompetencijas*¹. Literatūroje galima rasti ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sąvoką (angl. *teacher professional development, teacher in-service training*) – *mokytojų dalykinių ir didaktinių žinių bei gebėjimų lavinimas įvairiomis kvalifikacijos tobulinimo formomis, taip pat ir savišvieta*². Pagrindiniai nacionalinės pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos dalyviai yra Švietimo ir mokslo ministerija, Ugdymo plėtotės centras, kitos ŠMM pavaldžios institucijos (Švietimo informacinių technologijų centras, Nacionalinis egzaminų centras, Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra ir kt.), pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjai, mokyklos ir jose dirbantys pedagogai.

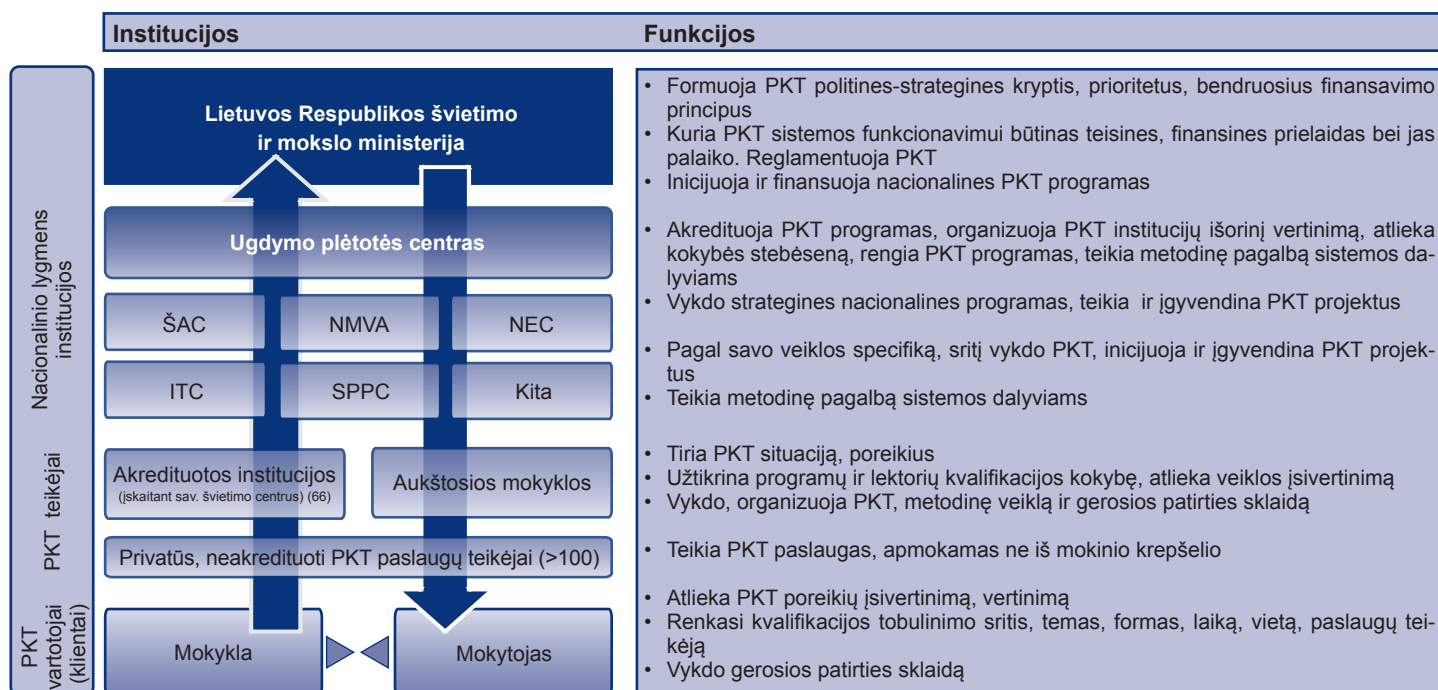
Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugas Lietuvoje teikia

savivaldybėse veikiančios švietimo pagalbos tarnybos, švietimo centrai, mokytojų švietimo centrai, pagalbos mokiniui, mokytoji ir mokyklai centrai, taip pat aukštųjų mokyklų tęstinių studijų institucijos. Pedagogų kvalifikacijos tobulinime aktyviai dalyvauja viešosios įstaigos, nevyriausybinės organizacijos ir privačios institucijos.

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugas teikiančias institucijas sąlygiškai galima suskirstyti į 3 grupes:

- Institucijos, kurių pagrindinė veikla yra mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimas;
- Institucijos, kurių viena iš veiklų yra mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimas;
- Institucijos, rengiančios ir vykdančios tik pavienes pedagogų ir pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programas.

1 pav. Lietuvos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistema

Informacijos šaltinis: UAB „Civitta“

Švietimo ir mokslo ministerijai pavaldžios institucijos vykdo pedagogų kvalifikacijos tobulinimą daugiau dėmesio skirdamos inovacijų išbandymui ir sklaidai. Savivaldybių švietimo centrai dažnai kartu su pedagogų kvalifikacijos tobulinimu taip pat teikia ir pedagoginę psichologinę pagalbą ir veikia kaip suaugusiųjų neformaliojo švietimo ir formaliojo mokymo centrai. Šalyje taip pat veikia dažniausiai privačių asmenų ir įvairių organizacijų įsteigtos institucijos, kurios, be kitų veiklų, įgyvendina kvalifikacijos tobulinimo projektus (teikia ir vykdo pedagogų mokymo programas, konsultuoja pedagogus, rengia metodinę medžiagą). Pedagogai dažniausiai savo kvalifikaciją tobulina savivaldy-

bių mokytojų švietimo centruose ir privačių asmenų bei įvairių organizacijų įsteigtų institucijų organizuojuose mokymuose.

Daugumą pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų Lietuvoje teikia akredituotos kvalifikacijos tobulinimo institucijos. Savo veiklą dažniausiai akredituoja savivaldybių švietimo centrai ir kitos švietimo pagalbos institucijos. 2015 m. pabaigoje šalyje iš viso veikė 66 akredituotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijos.

Pastaruoju metu vis plačiau pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugas teikia ir neakredituotos, kvalifikacijos tobulinimo

¹ Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295263.

² Laužackas R. (2005). Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: VDU.

paslaugų teikimą savo nuostatuose įregistravusios įstaigos (AB, UAB, VŠĮ, individualiosios įmonės), pedagogų asociacijos, švietimo konsultantai, kiti fiziniai asmenys ar jų grupės. Neretai jų teikiamos paslaugos yra siauresnės paskirties (nemažai jų programų yra specializuotos vienai ar tik kelioms pedagoginės veiklos sritims, taikomos kai kurioms pedagogų grupėms) ir trumpalaikės. Jeigu akredituotų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų paslaugų kokybė yra įvertinama jų akreditacijos metu, tai daugiau nei šimto (jų skaičius nuolat kinta) neakredituotų įstaigų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų kokybę įvertina tik tiesioginiai jų paslaugų gavėjai – mokytojai ir mokyklos.

Mokyklos, vykdydamos Švietimo įstatymo 23 straipsnio 5 punkto nuostatą, iš mokinio krepšelio lėšų apmoka tik akredituotų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų paslaugas, o neakredituotų paslaugų teikėjams yra atlyginama asmeninėmis pedagogų lėšomis ar finansuojant tų paslaugų teikimą iš kitų šaltinių (pavyzdžiui, ES struktūrinių fondų lėšomis). Nors visos kvalifikacijos tobulinimo institucijos išduoda kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimus, tačiau jų išdavimas ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo apskaita vykdomi ganėtinai formaliai, pakankamai neįvertinus pedagogų profesinių kompetencijų augimo ir kitų mokyklai bei mokytojui svarbių kvalifikacijos tobulinimo aspektų.

KOKIE DOKUMENTAI REGLAMENTUOJA LIETUVOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMĄ?

2 pav. Lietuvos pedagogų kvalifikacijos tobulinimą reglamentuojantys dokumentai

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011):

- kvalifikacijos tobulinimas yra sudėtinė Lietuvos švietimo sistemos dalis;
- kvalifikacijos tobulinimo programas įgyvendina švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka akredituotos kvalifikacijos tobulinimo įstaigos;
- pedagogų pareiga yra tobulinti savo kvalifikaciją;
- mokytojai turi teisę ne mažiau kaip 5 dienas per metus dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose;
- švietimo teikėjų prievolė yra rūpintis mokytojų kvalifikacijos tobulinimu;
- mokyklos savininkų ar jų teises ir pareigas įgyvendinančių institucijų prievolė yra savo nustatyta tvarka užtikrinti, kad mokytojams ir kitiems ugdymo procese dalyvaujantiems asmenims būtų apmokėtos ne mažiau kaip 5 dienų per metus kvalifikacijos tobulinimo išlaidos.

Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai (2007):

- apibrėžtas kvalifikacijos tobulinimo tikslas ir uždaviniai, kvalifikacijos tobulinimo būdai, formos, organizavimas, kompetencijų vertinimas; kvalifikacijos tobulinimo finansavimo tvarka.

Lietuvos Respublikos Darbo kodeksas (2002):

- darbdavys turi užtikrinti tinkamas sąlygas darbuotojų profesinės kvalifikacijos ir įgūdžių tobulinimui.

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas (2014):

- reglamentuojamas neformalusis suaugusiųjų švietimas, kartu ir kvalifikacijos tobulinimas, jų sandaros, organizavimo ir finansavimo pagrindai;
- suteikiamos teisinės garantijos asmeniui į tinkamos kokybės neformalųjį suaugusiųjų švietimą ir tęstinį mokymąsi, finansavimą pagal Vyriausybės patvirtintas finansavimo metodikas, į mokymosi atostogas teisės aktų nustatyta tvarka, į neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimą.

Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (2007):

- apibrėžtos būtinos mokytojo profesijos kompetencijos – bendrakultūrinė, bendrosios, profesinės ir specialiosios.

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcija (2012):

- aptariama dabartinė šalyje pradėta įgyvendinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo samprata bei teisiniai ir administraciniai mechanizmai, kurie turėtų įtvirtinti pedagogų asmeninę ir institucinę motyvaciją, užtikrintų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų kokybę bei tikslingą kvalifikacijos tobulinimui skirtų lėšų naudojimą;
- numatyta nauja pedagogo profesijos kompetencijų sričių struktūra;
- numatytas didesnės nei šiuo metu egzistuoja kvalifikacijos tobulinimo būdų ir formų įvairovės įteisinimas.

Dėl nuolat kintančios situacijos šalyje būtina koreguoti kai kuriuos dabar galiojančius pedagogų kvalifikacijos tobulinimą reglamentuojančius dokumentus. Pavyzdžiui, Kvalifikacijos tobulinimo nuostatuose (2007) būtina aiškiau išdėstyti kvalifikacijos tobulinimo formas ir pripažinti jų įvairovę, įskaitant ir pedagogų savišvietą; aiškiau reglamentuoti kokybės stebėsenos įgaliojimus atitinkamose institucijose; įteisinti kvalifikacijos tobulinimo planavimą ir kompetencijų ugdymosi į(si)vertinimą bei vertinimą pagal jų raišką profesinėje veikloje; patikslinti finansavimo galimybes, atsižvelgiant į galimą finansavimo iš mokinio krepšelio kaitą ir atsirandančią kvalifikacijos tobulinimo formų įvairovę.

Taip pat būtina atnaujinti Mokytojo profesijos kompetencijos aprašą (2007) ir labiau sieti jį su lygmenimis, atliepančiais Lietuvos kvalifikacijų sandarą; šiuo aprašu nustatyti reikalavimus pedagogų profesinei veiklai, kuriais būtų galima vadovautis ir pedagogų profesinės veiklos į(si)vertinimui bei refleksijai, kvalifikacijos tobulinimo programų rengimui ir įgyvendinimui.

Tam tikrų problemų taip pat kelia situacija, kad Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (2007) ir Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijoje (2012) apibrėžiamos pedagogo kompetencijų grupės ir kompetencijos skiriasi.

KAIP ORGANIZUOJAMAS PEDAGOGŲ MOKYMASIS UŽSIENIO VALSTYBĖSE?

Ne visose užsienio valstybėse yra nustatyta mažiausia laiko trukmė, kuri turi būti skiriama pedagogų kvalifikacijai tobulinti. *Eurydice* duomenimis³, pagrindinio ugdymo (ISCED 2) mokytojams 2013–2014 m. m. Juodkalnijoje tam tikslui per mokslo metus turėjo būti skiriama ne mažiau nei 5 val., Liuksemburge – 8 val., Latvijoje – 12 val., Vengrijoje – 13 val., Kipre – 14 val., Austrijoje – 15 val., Maltoje – 18 val., Prancūzijoje – 20 val., Portugalijoje 25–50 val.,

Estijoje – 32 val., Serbijoje – 68 val., o Islandijoje – 170–190 val. Kai kuriose kitose šalyse minimalus pedagogų kvalifikacijai tobulinti skiriamas laikas skaičiuojamas dienomis. Pagrindinio ugdymo (ISCED 2) mokytojams 2013–2014 m. m. Belgijoje (prancūziškojoje dalyje) ir Suomijoje tam tikslui per mokslo metus turėjo būti skiriamos mažiausiai 3 dienos, Kipre – 4 dienos, o Lietuvoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) – 5 dienos.

1 lentelė. **Priemonės, kuriomis siekiama paskatinti pagrindinio ugdymo (ISCED 2) mokytojus dalyvauti kvalifikacijos tobulinime, 2013–2014 m. m.**

Priemonės	Valstybės
Aukštesnės kvalifikacinės kategorijos suteikimas	Bulgarija, Čekija, Ispanija, Kroatija, Kipras, Lietuva , Malta, Austrija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Slovakija, Švedija, Lichtenšteinas, Juodkalnija, Serbija, Turkija
Materialinis paskatinimas (darbo užmokesčio padidinimas)	Bulgarija, Čekija, Ispanija, Latvija, Malta, Rumunija, Slovėnija, Slovakija, Lichtenšteinas
Tai būtina sąlyga, norint išsaugoti tam tikrą kvalifikacinę kategoriją	Bulgarija, Vengrija, Rumunija, Švedija, Lichtenšteinas, Juodkalnija, Serbija
Tai būtina sąlyga, dalyvaujant konkursuose, vykstant į PKT stažuotes	Ispanija, Italija, Rumunija

Informacijos šaltinis: *Eurydice*

Valstybėse, kuriose pedagogų kvalifikacijos tobulinimas laikomas profesine mokytojų pareiga, stengiamasi kuo labiau paskatinti mokytojus dalyvauti šioje veikloje. Dažniausios priemonės, kuriomis įvairiose užsienio valstybėse skatinamas dalyvavimas pedagogų kvalifikacijos tobulinime, yra aukštesnės kvalifikacinės kategorijos suteikimas ir materialinis atlygis pedagogui už kvalifikacijos tobulinimą. Kai kuriose valstybėse pedagogas turi tobulinti savo kvalifikaciją, norėdamas išsaugoti turimą kvalifikacinę kategoriją.

Daugelyje Europos valstybių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo veikla gali būti remiama trimis pagrindiniais būdais: gali būti atlygintos kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjo išlaidos, gali būti skiriamas finansavimas mokykloms arba tiesiogiai atlygintos kai kurių mokytojų turėtos išlaidos.

Europos valstybės paprastai siūlo pedagogams nemokamą mokymąsi, kad tobulindami kvalifikaciją mokytojai nepatirtų finansinės naštos. Beveik visose valstybėse atlyginamos mokymo paslaugų teikėjų išlaidos.

2 lentelė. **Finansinės paramos būdai pagrindinio ugdymo (ISCED 2) mokytojams, dalyvaujantiems kvalifikacijos tobulinime, 2013–2014 m. m.**

Finansinės paramos būdai	Valstybės
Siūdomi nemokami kursai (atlyginamos paslaugų teikėjų išlaidos)	Belgija, Bulgarija, Čekija, Vokietija, Estija, Airija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Kipras, Latvija, Lietuva , Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Austrija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Slovakija, Suomija, Švedija, Jungtinė Karalystė, Lichtenšteinas, Juodkalnija, Makedonija, Norvegija, Serbija, Turkija
Mokykloms skiriamas valdžios institucijų finansavimas, kad jos galėtų atlyginti savo pedagogų kvalifikacijos tobulinimo išlaidas	Belgija (vokiškoji ir olandiškoji dalys), Bulgarija, Čekija, Danija, Estija, Kroatija, Italija, Latvija, Lietuva , Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Nyderlandai, Lenkija, Rumunija, Slovėnija, Slovakija, Suomija, Švedija, Jungtinė Karalystė (Škotija), Islandija, Lichtenšteinas, Makedonija, Norvegija, Serbija
Pedagogai teikia prašymus valdžios institucijoms dėl kvalifikacijos tobulinimo finansavimo	Belgija (vokiškoji dalis), Vokietija, Ispanija, Malta, Nyderlandai, Rumunija, Slovėnija, Lichtenšteinas, Norvegija
Pedagogams teikiamos vienkartinės finansinės išmokos	Danija, Graikija, Prancūzija, Nyderlandai, Rumunija, Norvegija
Atlyginamos pedagogų kelionės išlaidos	Belgija, Bulgarija, Čekija, Vokietija, Estija, Airija, Graikija, Prancūzija, Italija, Kipras, Latvija, Lietuva , Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Austrija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Suomija, Lichtenšteinas, Juodkalnija, Norvegija, Turkija
Pedagogams suteikiamos apmokamos mokymosi atostogos	Graikija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Slovėnija
Mokykloms skiriamas finansavimas, kad jos galėtų apmokėti išlaidas, susijusias su pedagogų pavdavimu	Airija, Latvija, Vengrija, Nyderlandai, Lichtenšteinas, Norvegija

Informacijos šaltinis: *Eurydice*

³ European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <http://www.anefore.lu/wpcontent/uploads/2015/09/EURYDICE-THE-TEACHING-PROFESSION.pdf>

KAIP FINANSIŠKAI REMIAMAS LIETUVOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS?

Kvalifikacijos tobulinimo nuostatai (2007) nustato, kad mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimas gali būti finansuojamas:

- valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšomis;
- juridinių ar fizinių asmenų, pačių kvalifikacijos tobulinimo renginių dalyvių lėšomis;
- kitų šaltinių lėšomis.

Pagrindinis būdas iš valstybės biudžeto lėšų finansuoti pedagogų dalyvavimą kvalifikacijos tobulinimo renginiuose yra mokinio krepšelio lėšos. Iš mokinio krepšelio lėšų gali būti finansuojamas lektorių darbo apmokėjimas, taip pat dalyvių apgyvendinimo, kelionės, registracijos mokesčio išlaidos.

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodiką kasmet nustatoma rekomenduojama mokinio krepšelio lėšų suma mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti. 2002 m., mokinio krepšelio įvedimo Lietuvoje metu, mokinio krepšelyje vienam sutartiniam mokiniui per metus pedagogų kvalifikacijos tobulinimui buvo rekomenduojama skirti 1,3 Eur (4,5 Lt). Vėlesniais metais ši suma didėjo: 2010–2014 m. ji siekė 5,5 Eur (19,0 Lt), o 2015 m. – 5,53 Eur. 2013 m. pakeistoje mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikoje nustatyta, kad pedagogų kvalifikacijai tobulinti mokyklos turi skirti ne mažiau kaip 40 proc. nurodytos rekomenduojamos mokinio krepšelio lėšų sumos. Iki tol minimali šiam tikslui skiriama suma nebuvo nustatoma.

Švietimo informacinių technologijų centro duomenimis, Lietuvos savivaldybėse mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti iš mokinio krepšelio lėšų 2011 m. buvo panaudota 2 252,03 Eur (7 775,8 tūkst. Lt), 2012 m. – 1 553,81 tūkst. Eur (5 365 tūkst. Lt), 2013 m. – 1 552,59 tūkst. Eur (5 360,8 tūkst. Lt), o 2014 m. – 1 796,63 tūkst. Eur (6 203,4 tūkst. Lt). Pažymėtina, kad skiriamos mokinio krepšelio lėšos mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti savivaldybėse paprastai iki galo nėra panaudojamos: 2011 m. Lietuvos savivaldybėse buvo panaudota 64 proc. skirtų mokinio krepšelio lėšų mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti, 2012 m. – 46 proc., 2013 m. – 47,9 proc., o 2014 m. – 57 proc. skirtų lėšų.

Svarbiausia pedagogų kvalifikacijai tobulinti skirtų lėšų nepanaudojimo priežastis – pastaraisiais metais Lietuvos švietime aktyviai vykdomi ES lėšomis finansuojami projektai, plačiai organizuojantys ir pedagogų kvalifikacijos renginius, už kuriuos pedagogams visiškai nieko nei iš mokinio krepšelio, nei iš savo asmeninių lėšų mokėti nebereikia. Pavyzdžiui, 2015 m. UAB „Civitta“ atlikto tyrimo duomenimis, 2012 metais mokinio krep-

šelio lėšų, skirtų pedagogų kvalifikacijos tobulinimui Lietuvoje, suma buvo maždaug 35 proc. mažesnė, nei tam pačiam tikslui skirta ES struktūrinių fondų lėšų, skirtų nacionalinio lygmens pedagogų kvalifikacijos tobulinimo projektams įgyvendinti, suma. Nuo 2013 m. nėra renkama informacija apie ES struktūrinių fondų lėšas, skiriamas pedagogų kvalifikacijai tobulinti, tačiau tikėtina, kad šiam tikslui skirtų ES struktūrinių fondų ir mokinio krepšelio lėšų santykių nepakito.

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijoje (2012) nustatyta, kad pedagogas turi teisę kitaip tobulinti savo kvalifikaciją, nei pritaria įstaigos vadovas, ir deklaruoti šią veiklą, tačiau tada kvalifikacijos tobulinimo paslaugas apmoka pats asmuo. Lietuvos pedagogai aktyviai naudojami šia galimybe. 2014 m. Ugdymo plėtotės centro metodininko A. Kalvaičio atliktas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų tyrimas parodė, kad, apibūdinami paskutinį kvalifikacijos tobulinimo renginį, kuriame dalyvavo, 55 proc. respondentų teigė, kad renginys apmokėtas mokyklos disponuojamomis mokinio krepšelio lėšomis, skirtomis kvalifikacijai tobulinti, 35 proc. respondentų dalyvavo nemokamame (pavyzdžiui, organizuotame kurio nors ES struktūrinių fondų remiamo projekto) renginyje, o 10 proc. respondentų už šį renginį mokėjo savo asmeninėmis lėšomis.

2015 m. UAB „Civitta“ atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad ES lėšomis finansuojami kvalifikacijos tobulinimo renginiai yra brangesni, nei mokinio krepšelio lėšomis finansuojami renginiai. Ko gero, taip atsitinka todėl, kad ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojami projektai, skirti svarbiausioms Lietuvos švietimo problemoms spręsti, pedagogams paprastai pasiūlo aktualiausius, inovatyvesnius ir daugiau organizacinių pastangų reikalaujančius kvalifikacijos tobulinimo renginius. Išanalizavus įvairių Švietimo ir mokslo ministerijai pavaldžių įstaigų įgyvendintų ES lėšomis finansuojamų projektų dokumentaciją buvo nustatyta, kad kvalifikacijos tobulinimo renginių kaina labai skiriasi. Renginių kaina svyruoja nuo 0,37 iki 65,82 Eur vienam pedagogui už vieną akademinę valandą. UAB „Civitta“ tyrėjų teigimu, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo išlaidos priklauso nuo:

- dalyvių skaičiaus. Didesnis dalyvaujančių pedagogų skaičius paprastai lemia mažesnes išlaidas vienam dalyviui;
- programos trukmės. Ilgesnė programos trukmė dažnai lemia mažesnes išlaidas vienam dalyviui (išskyrus pedagogų stažuotes);
- kvalifikacijos tobulinimo formos. Pedagogų stažuotės įprastai kainuoja brangiau nei, pavyzdžiui, seminarai, rengiami mokyklose ar švietimo centruose;
- mokymuose naudojamų priemonių;
- programos inovatyvumo. Naujoms programoms kurti ir netradiciniams mokymo būdams taikyti dažnai prireikia dides-

nių investicijų ir ilgesnio laiko programai parengti, nei įgyvendinti tradicines veiklas;

- paslaugos teikėjo. Fizinį asmenų teiktos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugos kainuoja pigiausiai, brangiau kainuoja viešųjų įstaigų paslaugos, o brangiausias pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugas teikia privačios įmonės.

KOKIOMIS FORMOMIS IR BŪDAIS LIETUVOS PEDAGOGAI GALI TOBULINTI SAVO KVALIFIKACIJĄ?

Kvalifikacijos tobulinimo nuostatuose (2007) įtvirtinta, kad mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimas vykdomas pagal neformaliojo švietimo kvalifikacijos tobulinimo programas ir savišvietos būdu. Šiuose nuostatuose nurodytos tokios pagrindinės kvalifikacijos tobulinimo formos:

- **Kursai** – išsamus ir kryptingas, ne mažiau kaip 30 val. trunkantis, mokymas pagal nustatytą privalomąją kvalifikacijos tobulinimo programą tam tikrai veiklai arba pareigoms atlikti.
- **Seminaras** – lektoriaus vadovaujama interaktyvi dalyvių sąveika pagal kvalifikacijos tobulinimo programą, kurios trukmė – ne mažiau kaip 6 valandos.
- **Konferencija** – teorinis diskusinis susirinkimas, pasitarimas, trunkantis ne mažiau kaip 6 akademinės valandas, skirtas edukacinių (pedagoginių) klausimų aptarimui arba sprendimui, vykdomas pagal parengtą programą.
- **Stažuotė** – veikla, vykdoma pagal kvalifikacijos tobulinimo programą, kuria siekiama įgyti ar plėtoti praktinės veiklos kompetencijas, įgyti praktinės patirties.
- **Edukacinė išvyka** – išvyka, kurios metu vykdoma kvalifikacijos tobulinimo programa ir įgyjamos, plėtojamos kompetencijos.
- **Nuotolinis mokymas(is)** – mokymas(is), naudojant informacines komunikacines technologijas, be tiesioginio kontakto su lektoriumi.

Ugdymo plėtotės centre įgyvendinant ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamą projektą „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (I etapas)“ mokslininkų grupė parengė Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelį (2012), kuriame aprašytos naujos, šiuolaikinės pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formos ir būdai:

- **Mokomieji renginiai (diskusijos, seminarai, paskaitos ir pan.);**
- **Stebėjimas ir vertinimas** (kolegiškas stebėjimas, suteikiantis grįžtamąją informaciją apie atliekamą veiklą, darbą);
- **Dalyvavimas raidos arba tobulinimo procesuose** (projektų grupės);
- **Studijų grupės;**

Tarp kitų šaltinių, iš kurių finansuojama pedagogų kvalifikacijos tobulinimo veikla, yra ir įvairių Lietuvos Respublikos ministerijų (pavyzdžiui, Krašto apsaugos) ir įvairių užsienio organizacijų (pavyzdžiui, Šiaurės ministrų tarybos biuro Lietuvoje) pedagogų tobulinimui skiriamos lėšos. Nacionaliniu mastu informacija apie lėšas, gaunamas iš kitų šaltinių pedagogų kvalifikacijai tobulinti, nėra kaip nors renkama ir apibendrinama.

- **Problemų formulavimas;**
- **Ugdomosios veiklos tyrimas;**
- **Savarankiškas mokymasis arba individualiai planuojama veikla;**
- **Patarėjo** (mentorius ar trenerio) **vadovaujama veikla** (mažiau patyrusio pedagogo bendradarbiavimas su labiau patyrusiu kolega, konsultantu).

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelyje (2012) mokslininkai aptarė kiekvienos šių naujų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formų pranašumus ir trūkumus. Pavyzdžiui, mokomieji renginiai yra taupiausia profesinio tobulinimosi forma, ypač tinkama švietimo naujovėms pristatyti, tačiau jų trūkumas yra tai, kad mokymai palieka nedaug individualaus pasirinkimo galimybių; jie gali ne visai atitikti visų lygmenų pedagogų įgūdžius ir patirtį. Stebėjimo ir vertinimo pranašumas yra tai, kad jis suteikia naudos tiek stebėtojui, tiek stebimajam. Stebėtojas kaupia profesinę patirtį stebėdamas, teikdamas grįžtamąją informaciją, analizuodamas bendrą patirtį. Stebimasis turi naudos iš kito požiūrio, įgyja naujų išvalgų. Tačiau stebėjimui reikia daugiau laiko nei kitoms kvalifikacijos tobulinimo formoms, taip pat stebėtojo ir stebimojo geranoriškumo.

Ugdymo plėtotės centrai įgyvendinant ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamą projektą „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (II–III etapas)“ buvo išbandytos bei šalies pedagogų poreikiams pritaikytos ir kitos inovatyvios kvalifikacijos tobulinimo formos ir būdai:

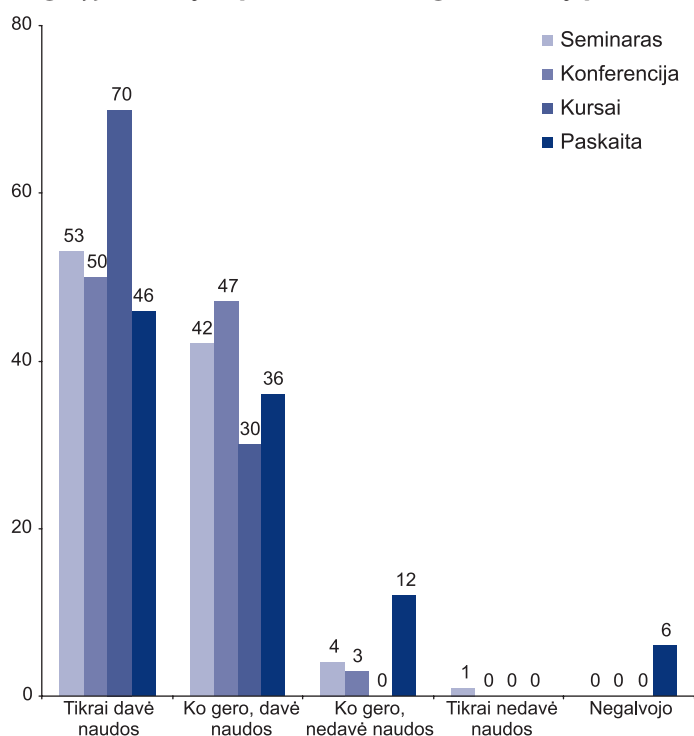
- **Profesinės veiklos stebėjimas ir konsultavimas** (angl. *Supervision*). Veiklos tikslas – skatinti mokytojus analizuoti savo darbą, individualiai įvertinti iškilusias problemas ir tarpusavio bendradarbiavimą. Profesinės veiklos stebėtojas ne tik padeda mokytojui rasti sprendimus, bet ir juos įgyvendinti. Kiekvienas profesinių santykių stebėjimo ir konsultavimo atvejis yra unikalus, nes netaikoma standartinė, iš anksto parengta programa ir metodas.
- **Mini mokymai**. Trumpalaikiai trijų dienų mokymai apie mokytojo veiklos planavimą, ugdymo proceso organizavimą, tikslingą mokinių tarpusavio, mokinių ir mokytojų bendradarbiavimą, aktyvų mokinių darbą pamokose ir skirti visai mokyklos bendruomenei, kurią sudaro ne mažiau kaip 8 asmenys – mokytojai ir bent vienas mokyklos administracijos atstovas.

- **Ugdomasis vadovavimas** (angl. *Peer Coaching*). Vadovų arba mokytojų mokymas būti savo kolegų patarėjais. Mokytojų patarėjų tikslai – rasti būdų, kaip pagerinti standartais grįstą mokymą, pasiūlyti mokiniams įdomų technologijomis papildytą mokymąsi, padėti mokytojams tobulinti pamokų planavimo įgūdžius. Ugdomojo vadovavimo metu mokytojas ne tik pats analizuoja ir randa atsakymus, bet ir yra nuolat palaikomas kolegos.
- **Trumpalaikės pedagogų stažuotės**. Stažuotė Lietuvoje patyrusiems mokytojams ir ekspertams suteikia galimybę skleisti vertingą savo patirtį, tobulinti praktinius įgūdžius ir žinias. Mokytojas stažuotojas ne „vizituoja“, o kartu su naujaisiais kolegomis mokosi naujų ugdymo metodų, susipažįsta su savo srities specialistais. Stažuotė užsienyje skirta susipažinti su kitų šalių švietimo sistema, mokytojų darbo ypatybėmis, lavinti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius.
- **Ilgalaikės pedagogų stažuotės** – pedagogo kvalifikacijos tobulinimo forma praktinio darbo sąlygomis kitoje įstaigoje siekiant individualiai gilinti praktinį patyrimą, įgyti naujų ar tobulinti turimas kompetencijas, kai pedagogas stažuotės laikotarpiu neatlieka funkcijų savo pagrindinėje darbovietėje, tačiau jam išlaikomos visos socialinės garantijos, atostogų laikas, darbo vieta ir mokama stipendija. Yra įvairūs ilgalaikių stažuotėjų tipai: pedagogo kompetencijų tobulinimas Lietuvos švietimo, mokslo, kultūros įstaigoje; metodinių priemonių ir vadovėlių rengimas; universitetinės studijos; kompetencijų tobulinimas užsienio švietimo, mokslo, kultūros įstaigoje.

Ugdymo plėtotės centras, įgyvendindamas projektą „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (II–III etapas)“ organizavo praktinius šių naujų kvalifikacijos tobulinimo formų išbandymus. Reikėtų tikslinti kvalifikacijos tobulinimo nuostatus ir į juos įtraukti jau praktiškai išbandytas inovatyvias kvalifikacijos tobulinimo formas ir būdus, skatinti Lietuvos pedagogus juos rinktis.

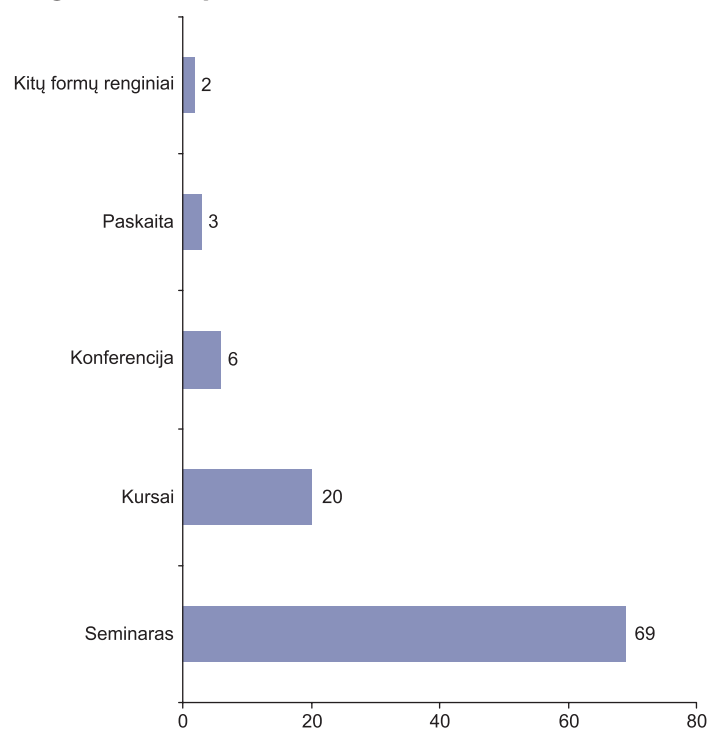
Tyrimai rodo, kad nors nauji pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formos ir būdai yra efektyvūs ir naudingi, kol kas Lietuvos pedagogai savo tobulinimuisi juos retai renka. 2011 m. UAB „Rait“ ir 2014 m. A. Kalvaičio atlikti šalies pedagogų tyrimai parodė, kad pedagogai dažniausiai savo kvalifikaciją tobulina seminare, konferencijoje ir kursuose. Pavyzdžiui, 2014 m. Ugdymo plėtotės centro metodininko A. Kalvaičio atliktas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų tyrimas atskleidė, kad, apibūdinami kvalifikacijos tobulinimo renginį, kuriame paskutinį sykį dalyvavo, seminare nurodė dalyvavę 69 proc. respondentų, konferencijoje – 15 proc., kursuose – 6 proc., paskaitoje – 5 proc. respondentų ir tik 5 proc. apklaustų mokytojų nurodė dalyvavę kitų formų kvalifikacijos tobulinimo renginiuose. Kita vertus, to paties tyrimo rezultatai rodo, kad, apibūdinami kvalifikacijos tobulinimo renginį pagal gautą naudą, respondentai kaip tikrai davusius naudos statistiškai reikšmingai dažniau išskiria kursų (žr. 3 pav.). Bet kai tie patys respondentai buvo paklausti apie jiems patogiausią kvalifikacijos tobulinimo formą, beveik du trečdaliai jų vis tiek nurodė seminarą ir nė vienas respondentas nepaminėjo norintis pasirinkti kurią nors inovatyvesnę savo kvalifikacijos tobulinimo formą (žr. 4 pav.).

3 pav. Mokytojų atsakymų pasiskirstymas pagal dalyvavimo renginyje naudą respondentui ir renginio formą (proc.)

Informacijos šaltinis: UPC

4 pav. Patogiausia mokytojams kvalifikacijos tobulinimo renginio forma (proc.)

Informacijos šaltinis: UPC

KAIP UŽTIKRINAMA, KAD LIETUVOS PEDAGOGAI MOKYTŪSI KOKYBIŠKAI?

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo kokybė Lietuvoje užtikrinama vykdant pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų bei pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimą, taip pat atliekant pedagogų kvalifikacijos tobulinimo stebėseną.

Nuo 2006 m. galioja Institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą, veiklos vertinimo ir akreditacijos taisyklės (toliau – Akreditacijos taisyklės). Jose nurodyta, kad kvalifikacijos tobulinimo institucijų (kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjų) akreditacija yra kokybės užtikrinimo procesas, kurio metu akredituotos institucijos statusas suteikiamas teikėjui, parodant, kad jo veikla atitinka teisės aktų iš anksto nustatytus standartus. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijų veiklos kokybės vertinimas suprantamas kaip tyrimas, susidedantis iš įsivertinimo ir išorinio vertinimo. Įsivertinimo metu institucija nusistato savo veiklos galimybes, stipriąsias ir tobulintinas sritis, veiklos rezultatų kokybę. Institucijos veiklos išorinio vertinimo metu, remdamiesi įsivertinimo išvadomis, institucijų veiklos išorinio vertinimo ekspertai institucijai padeda nustatyti veiklos rezultatų kokybę ir teikia rekomendacijas dėl veiklos tobulinimo. Institucijos veiklos įsivertinimas vyksta kasmet, o išorinis vertinimas – kas trejus arba kas penkerius metus, atsižvelgiant į tai, kuriam laikotarpiui institucija buvo akredituota.

2006–2009 m. buvo akredituotos 48 institucijos ir jų išoriniam vertinimui finansuoti buvo skirtos Švietimo ir mokslo ministerijos tikslinės lėšos. 2010–2013 m. finansavimas įstaigų akreditavimui nebuvo skiriamas, institucijų veiklos išorinius vertinimus vykdė Ugdymo plėtotės centro specialistai ir neatlyginamai dirbę pakviesti ekspertai. Nuo 2014 m. institucijų vertinimui vykdyti Švietimo ir mokslo ministerija vėl skyrė specialų finansavimą. 2010–2014 m. naujai arba pakartotinai akredituotos 53 kvalifikacijos tobulinimo institucijos. Šiuo metu pedagogų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą vykdo 66 akredituotos institucijos. Jų sąrašas skelbiamas Ugdymo plėtotės centro interneto svetainėje⁴.

Nuo 2011 m., įsigaliojus Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimams, institucijos akreditacija tapo itin aktuali pedagogų kvalifikacijos paslaugų teikėjams, nes įstatymu nustatyta, kad kvalifikacijos tobulinimo programos gali įgyvendinti tik akredituotos kvalifikacijos tobulinimo įstaigos.

Praktinis Akreditacijos taisyklių taikymas parodė, kad būtina šį dokumentą atnaujinti ir labiau atsižvelgti į besikeičiančią pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemą Lietuvoje. Viena didesnių problemų – šalyje veikia daug neakredituotų privačių kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjų, ne visada galinčių pasigirti turima mokymosi aplinka ar gera vadyba ir dažnai pedagogams

tesiūlančių tik lektorių paslaugas. Tokius paslaugų teikėjus sunku vertinti vienodai su savivaldybių švietimo centrais ar universitetų tęstinių studijų institutais ir centrais.

Nuo 2008 m., remiantis Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašu, yra akredituojamos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos. Tokio akreditavimo paskirtis – atrinkti inovatyvias, valstybinę švietimo politiką ir jos įgyvendinimo strategiją atliepančias kvalifikacijos tobulinimo programas, jas įvertinti ir akredituoti, taip skatinant veiksmingai panaudoti pedagogų kvalifikacijai skirtas valstybės biudžeto lėšas ir teikti kokybiškas kvalifikacijos tobulinimo paslaugas.

Teikiamos akredituoti programos turi būti ne mažesnės nei 18 akad. val. trukmės. Šios programos pagal lygmenis gali būti skirstomos į nacionalinio lygmens, institucinio lygmens ir programų, vykdomas ne Lietuvos Respublikos teritorijoje. Programos, vykdomas ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, akreditavimui gali teikti tik Lietuvoje akredituotos institucijos.

Kvalifikacijos tobulinimo programos akredituojamos nustatytam akreditacijos laikotarpiui: nacionalinio lygmens programos – nuo 2 iki 5 metų, kitos programos – nuo 1 iki 3 metų. Institucinio lygmens programos gali akredituoti pačios akredituotos kvalifikacijos tobulinimo institucijos. Nacionalinio lygmens programų ir programų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, akreditaciją vykdo tik Ugdymo plėtotės centras. 2007–2014 m. iš viso Ugdymo plėtotės centre akredituotos 126 nacionalinio lygmens, 71 institucinio lygmens kvalifikacijos tobulinimo programa ir 144 programos, vykdomos ne Lietuvos Respublikos teritorijoje (73 proc. visų akreditacijai pateiktų kvalifikacijos tobulinimo programų). Akredituotų programų vykdymo kokybę užtikrina programos teikėjas, tačiau Ugdymo plėtotės centras stebi akredituotų programų įgyvendinimą. Penkių nacionalinio lygmens programų, akredituotų 2014 m., vykdymo analizė parodė, kad 2015 m. jas vykdė 11 akredituotų švietimo institucijų, kurios geografiškai apima visus Lietuvos regionus.

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo stebėseną vykdoma akredituotos institucijos ir nacionaliniu lygmenimis. Akredituotos kvalifikacijos tobulinimo institucijos vykdo kasmetinį savo veiklos įsivertinimą, renka grįžtamąją informaciją iš renginių dalyvių ir apibendrina renginių dalyvių pateiktus kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybinius įvertinimus.

Nacionalinio lygmens pedagogų kvalifikacijos tobulinimo stebėseną vykdo Ugdymo plėtotės centras. Jo darbuotojai organizuoja kvalifikacijos tobulinimo įstaigų veiklos išorinį vertinimą ir kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimą, taip pat atlieka kas-

⁴ Plg. <http://www.upc.smm.lt/tobulinimas/institucijos/>.

metinę akredituotų kvalifikacijos tobulinimo institucijų apklausą. Pastaraisiais metais surinktų duomenų analizė rodo, kad akredituotoms kvalifikacijos tobulinimo institucijoms būtina stiprinti analitinius gebėjimus rengiant įsivertinimo dokumentus, fiksuojant ir analizuojant savo institucijos veiklos pokyčius.

Šalyje šiuo metu pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos, nepaisydamos Švietimo įstatymo 23 straipsnio 5 punkto reikalavimų, teikia įvairios neakredituotos institucijos. Tai kelia problemų vykdant pedagogų kvalifikacijos tobulinimo kokybės stebėseną – tokios įstaigos rečiau renka grįžtamąją informaciją

iš renginių dalyvių, rečiau apibendrina renginių dalyvių pateiktus kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybinius vertinimus ir nepateikia informacijos Ugdymo plėtotės centrui.

Kvalifikacijos tobulinimo paslaugų užsakovai šiuo metu irgi gali netiesiogiai užtikrinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybę. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka, įsigyjant paslaugas iš neakredituotų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų, jų paslaugų atlikimo kokybės galima siekti nustatant aukštus reikalavimus paslaugų pirkimo techninėje specifikacijoje.

KOKS KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO MODELIS GALĖTŲ UŽTIKRINTI KOKYBIŠKĄ LIETUVOS PEDAGOGŲ MOKYMĄSI?

Įvairiais metais atlikti pedagogų tyrimai rodo, kad aukštesnės kvalifikacinės kategorijos siekis pastaruoju metu yra svarbi, o kartais net ir pagrindinė paskata šalies pedagogams dalyvauti kvalifikacijos tobulinimosi veiklose. Pedagogų veiklos specifika verčia kvalifikacijos tobulinimą suprasti daug plačiau, bet iki šiol šalies pedagogų bendruomenėje dėl tokio plačiau suprantamo pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelio dar nėra pakankamai aktyviai diskutuojama.

Šalies pedagogų bendruomenės diskusijų dėl kvalifikacijos tobulinimo svarbos mokyklos ir pedagogo veikloje pagrindu galėtų būti Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelis, kurį 2012 m. parengė Ugdymo plėtotės centras, įgyvendindamas projektą „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra“. Šis modelis apibūdinamas kaip **prisiimtos atsakomybės modelis** ir grindžiamas mokyklos ir pedagogo įsisažmonintu poreikiu tobulinti savo kompetencijas ir plėtoti savo profesinę karjerą. Modelis remiasi prioritetų, tenkinant atskiro pedagogo ir visos mokyklos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poreikius, išvardijimu ir prisiimta atsakomybe už tų poreikių tenkinimą. Pedagogas ir mokyklos bendruomenė turėtų savarankiškai spręsti:

- kokiems kvalifikacijos tobulinimo poreikiams teikti pirmenybę, atliepiančiam nacionalinius kvalifikacijos tobulinimo prioritetus;
- kokiais būdais ir formomis, kaip ir kada tenkinti šiuos poreikius;
- kur tuos poreikius tenkinti (renkantis paslaugų teikėjus ir pasiekiant teisę tobulinti savo kompetenciją individualiai, kartu su kolegomis ar dalyvaujant viešojoje nedarbinėje veikloje).

Įgyvendinus tokį prisiimtos atsakomybės kvalifikacijos tobulinimo modelį, visą kvalifikacijos tobulinimo procesą valdytų pedagogas ir (arba) mokyklos bendruomenė. Pedagogas ir mokyklos bendruomenė atskirai arba drauge kvalifikacijos tobulinimo procesą:

- inicijuotų;

- planuotų mokyklos strateginiuose ar veiklos planuose;
 - organizuotų (kai kuriais atvejais);
 - įgyvendintų (organizuotų kvalifikacijos tobulinimo renginius, vykdytų metodinę veiklą, gerosios darbo patirties pristatymus, konsultuotų mokyklos pedagogus);
 - vertintų gautos kvalifikacijos tobulinimo paslaugos kokybę.
- Pagal šį modelį, žinodami nacionalinius pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetus, pedagogas ir (arba) mokyklos bendruomenė galėtų teikti pirmenybę ir mokyklos bendruomenės nusistatytiems kvalifikacijos tobulinimo prioritetams, juos kritiškai įvertinti ir atsakingai pasirinkti. Šio modelio sėkmę lemia gebėjimas derinti individualius (atskiro pedagogo) ir visų mokyklos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poreikius, veikti planuotai, apgalvotai ir atsakingai. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo procesus organizuojančias ir kvalifikacijos tobulinimo paslaugas teikiančias institucijas turėtų vienyti vienas tikslas – pagal funkcinį pasiskirstymą tenkinti pedagogų ir mokyklų bendruomenių kvalifikacijos tobulinimo poreikius ir sudaryti sąlygas kokybiškoms kvalifikacijos tobulinimo paslaugoms teikti.

Numatant prisiimtos atsakomybės pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelį dabartinei šalies pedagogų kvalifikacijos tobulinimo padėčiai galimi tokie jo įgyvendinimo sunkumai ir nesėkmės:

- mokyklų bendruomenės ir (arba) mokytojai nepakankamai atsižvelgs į nacionalinius kvalifikacijos tobulinimo prioritetus;
- ne visada tinkamai bus užtikrinama ir pamatuojama kvalifikacijos tobulinimo kokybė: gali būti atsižvelgiama tik į formalius dalyvavimo kvalifikacijos tobulinimo veiklose kriterijus, rūpinamasi tik skaitine dalyvavimo kvalifikacijos tobulinimo renginiuose apimtimi, nuodugniau neišanalizuojant, neįvertinant, kiek tie renginiai naudingi profesinei pedagogų veiklai, kokia kvalifikacijos tobulinimo metu įgytų žinių ir gebėjimų raiška pedagogo profesinėje veikloje, kokią įtaką konkretus pedagogo kvalifikacijos tobulinimas turės mokinių ugdymo rezultatams.

KOKIŲ IŠŠŪKIŲ KYLA PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMUI LIETUVOJE?

2015 m. rugpjūčio 13 d. švietimo ir mokslo ministro buvo patvirtinti šie Mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų ir mokyklų vadovų nacionaliniai kvalifikacijos tobulinimo 2015–2016 metų prioritetai:

1. Pedagogų profesinių kompetencijų stiprinimas ir tobulinimas, orientuojantis į XXI a. reikalingas kompetencijas, kūrybiškumo ugdymą, tarpdalykines sąsajas, kompleksškų tikrovės reiškinių pažinimą, problemų sprendimą, mokomuosius tyrimus ir kitas tarpdalykines inovacijas, siekiant mokinių pasiekimų gerinimo ir atsižvelgiant į individualius mokinių ugdymosi poreikius;
2. Pedagogų kompetencijų ugdymas perteikiant pilietinio, teisinio švietimo, nacionalinio saugumo, medijų informacijos analizės temas;
3. Pradedančiųjų mokytojų kompetencijų tobulinimas ir sisteminga pagalba profesinės karjeros pradžioje; pradedančiųjų mokytojų mentorių rengimas; pedagoginių kompetencijų suteikimas į mokytojo profesiją ateinantiems asmenims, dirbantiems pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas ir neturintiems reikiamo pasirengimo;
4. Profesijos mokytojų bendrųjų, profesinių ir specialiųjų kompetencijų tobulinimas sektoriuose centruose ir inovatyviose įmonėse.

Ugdymo plėtotės centre 2015 m. rudenį atlikta akredituotų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijų veiklos analizė vertinant jų teikiamas prilyginamas akredituotoms pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas (institucinio lygmens ir ne trumpesnes nei 18 akad. val.) parodė, kad ketvirtąjį prioritetą šiuo metu šalyje atliepia 100 kvalifikacijos tobulinimo programų, pirmąjį – 33, antrąjį – 2, o trečiąjį – nė vienos. Todėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijoms iškyla naujas iššūkis – būtina, atsižvelgus į patvirtintus pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetus, permąstyti teikiamų kvalifikacijos tobulinimo programų pasiūlą.

Dar vienas iššūkis – nacionaliniu mastu vertinant pedagogų kvalifikacijos tobulinimo plėtrą, būtina susitarti dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo efektyvumo vertinimo kriterijų ir rodiklių, kuriais remiantis būtų vertinama ne tik bendra kvalifikacijos tobulinimo būklė, bet ir nustatytų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetų vykdymas.

Iššūkiu galima laikyti ir poreikį tobulinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjų stebėseną. Visų, ne tik akredituotų, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjų veiklos stebėseną leistų:

- rinkti, kaupti ir apdoroti duomenis ir informaciją apie visoje šalyje vykdomo pedagogų kvalifikacijos tobulinimo būklę, jo pokyčius ir tendencijas;
- tiksliau analizuoti ir vertinti kvalifikacijos tobulinimo paslau-

gų kokybę, kokybės pokyčius ir jiems įtaką darančius veiksnius ir aplinkybes;

- veiksmingiau naudoti žmogiškuosius, materialiuosius ir finansinius pedagogų kvalifikacijos tobulinimui skiriamus išteklius;
- geriau prognozuoti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos pokyčius ir numatyti šios veiklos kokybės tobulinimo veiksmus sisteminiu ir instituciniu lygmenimis;
- teikti švietimo bendruomenei bei plačiajai visuomenei tikslesnę informaciją apie pedagogų kvalifikacijos tobulinimo kokybės būklę ir tendencijas.

Duomenis apie pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjų vykdomų paslaugų kokybę padeda surinkti 2015 m. pradėjusi veikti ugdymo turinio informacinė sistema („Ugdymo sodas“)⁵. Ši informacinė sistema leidžia visoms kvalifikacijos tobulinimo institucijoms skelbti savo kvalifikacijos tobulinimo programas ir renginius, registruoti tų renginių dalyvius, jiems išduoti elektroninius pažymėjimus, faktus apie patobulintas kompetencijas kaupti elektroniniuose pedagogų aplankuose, taip pat vykdyti renginių dalyvių apklausas apie kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybę. 2015 m. pabaigoje informacinėje sistemoje („Ugdymo sode“) buvo registruota daugiau nei 9 tūkst. pedagogų ir jiems šioje informacinėje sistemoje buvo sukurti kompetencijų aplankai. Todėl iššūkiu Ugdymo plėtotės centro darbuotojams tampa pastangos toliau plėtoti šią informacinę sistemą ir pakviesti ja naudotis daugiau pedagogų ir kvalifikacijos tobulinimo įstaigų.

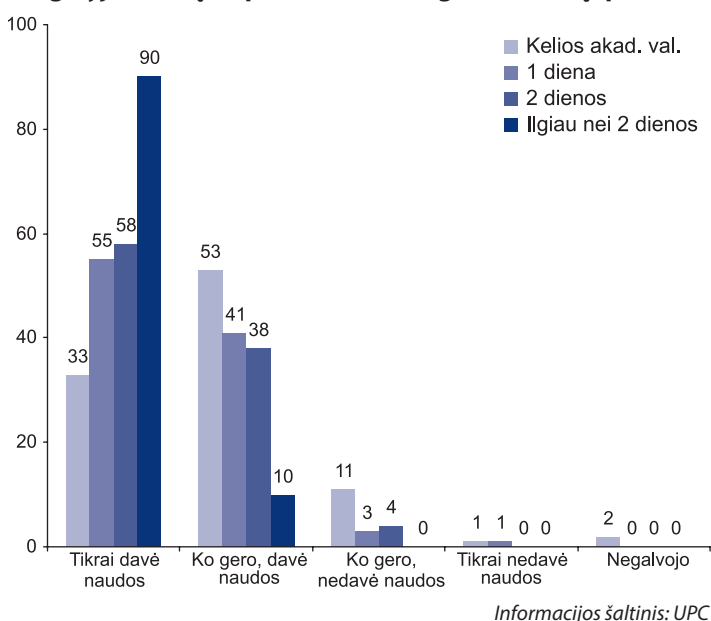
Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo funkcija Lietuvoje yra iš dalies decentralizuota, t. y. perduota į ugdymo įstaigų ir pačių pedagogų rankas. Mokykloms vykdant savo pedagogų kvalifikacijos tobulinimo veiklos stebėseną svarbu ne tik fiksuoti ir vertinti pačius kvalifikacijos tobulinimo faktus, bet ir įvertinti kvalifikacijos tobulinimo renginių metu įgytų ar patobulintų kompetencijų pritaikymą kasdienėje pedagogų veikloje, jų poveikį sprendžiant kylančias problemas. Mokyklų pedagogų bendruomenėms iššūkiu tampa gebėjimas nusistatyti bendrus kvalifikacijos tobulinimo poreikius. Siekdamas juos nustatyti mokyklos ir kvalifikacijos tobulinimo įstaigos šiuo metu jau gali naudotis pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poreikių anketa ugdymo turinio informacinėje sistemoje („Ugdymo sode“). Nusistačius mokyklos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikius, būtina aiškiau šią veiklą planuoti mokyklos dokumentuose, visų pirma mokyklos strateginiame veiklos plane ir kasmetiniame mokyklos veiklos plane.

2014 m. Ugdymo plėtotės centro metodininko A. Kalvaičio atliktas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų tyrimas parodė, kad mokytojai savo tobulinimuisi dažniausiai renkasi

⁵ Plg. <https://sodas.ugdome.lt/>.

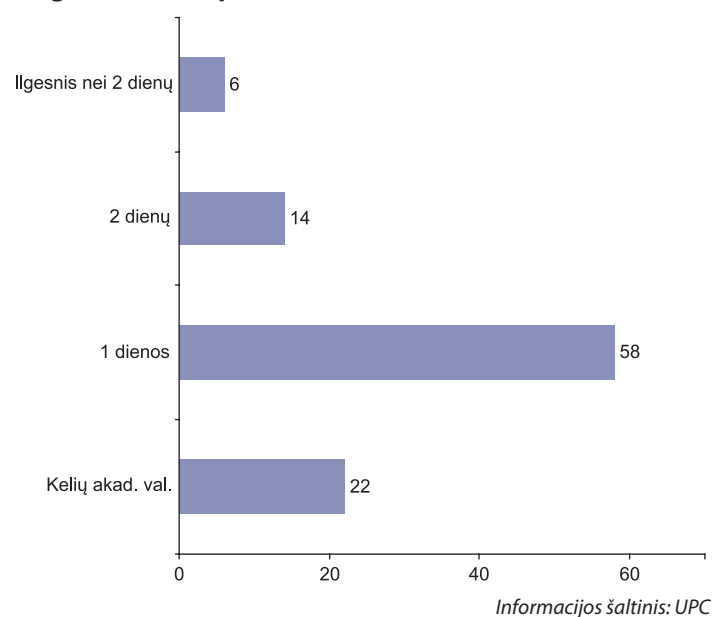
vienos dienos ar trumpesnius (t. y. 2–8 akad. val.) renginius, nors to paties tyrimo metu, vertindami kvalifikacijos tobulinimo renginius, jie pripažino, kad tokie trumpalaikiai renginiai duoda mažiausiai naudos (žr. 5 pav.). Bet to paties tyrimo metu paklausti apie jiems patogiausią kvalifikacijos tobulinimo renginio trukmę, keturi penktadaliai mokytojų nurodė norintys tobulintis tik vienos dienos ar trumpesniame kvalifikacijos tobulinimosi renginyje (žr. 6 pav.). 2015 m. pabaigoje Ugdymo plėtotės centro darbuotojams išanalizavus kvalifikacijos tobulinimo renginių pasiūlą akredituotose kvalifikacijos tobulinimo įstaigose paašškėjo, kad vienos dienos trukmės renginiai

5 pav. Mokytojų atsakymų pasiskirstymas pagal dalyvavimo renginyje naudą respondentui ir renginio trukmę (proc.)

sudaro apie devynis dešimtadalius visos renginių pasiūlos. Tai rodo, kad šiuo metu pedagogų pasirenkamas kvalifikacijos tobulinimas dažniausiai yra trumpalaikis ir epizodinis, negalintis užtikrinti tinkamo pedagogams reikalingų kompetencijų ugdymo. Iššūkiu visiems kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjams turėtų tapti aiškesnė orientacija į ilgalaikes kvalifikacijos tobulinimo veiklas, ilgalaikių specializuotų kvalifikacijos tobulinimo renginių organizavimą, jų derinimą su savišvieta, kolegialiu dalijimusi patirtimi, pedagogų dalyvavimu metodinėje veikloje, aiškių pedagogo tobulintų kompetencijų vertinimo ir įsivertinimo procedūrų sukūrimą.

6 pav. Patogiausia mokytojams kvalifikacijos tobulinimo renginio trukmė (proc.)

ŠALTINIAI

1. Brazienė R., Aidas U., Žukauskas M. Inovatyvių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formų tyrimo ataskaita. Vilnius, 2014. http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/rezultatai/Inovatyviu_pedagogu_kvalifikacijos_tobulinimo_formu_tyrimas.pdf.
2. Dačiulytė R., Dromantienė L., Indrašienė V., Merfeldaitė O., Nefas S., Penkauskienė D., Prakapas R., Ralienė A. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelis, Vilnius, 2012. http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/naujienos/modelis/PKT_modelis.pdf.
3. Institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą, veiklos vertinimo ir akreditacijos taisyklės. http://www.upc.smm.lt/tobulinimas/dokumentai/Insituciju_veiklos_vertinimo_ir_akreditacijos_taisykles.pdf.
4. Kalvaitis A. Kvalifikacijos tobulinimo paslaugų įtaką praktinei bendrojo ugdymo mokyklos mokytojo veiklai. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2014. <http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/tyrimai/failai/A-Kalvaitis-Mokytoju-kvalifikacijos-tobulinimas-tyrimo-ataskaita.pdf>.
5. Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=310145.
6. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. 2007 m. sausio 15 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-54. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291726?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=72e64694-9013-439d-9571-a40e60e67d41>
7. Mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo kaštų ir naudos analizės bei pedagogų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo modelių apžvalga ir parengimas. Galutinė ataskaita. Vilnius: UAB „Civitta“, 2015. <http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/rezultatai/tyrimai/Mokytoju-rengimo-ir-kvalifikacijos-tobulinimo-kastu-ir-naudos-analizes-bei-pedagogu-kvalifikacijos-tobulinimo-finansavimo-modeliu-apzvalga-ir-parengimas.pdf>.
8. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcija. <http://www.upc.smm.lt/naujienos/pkt/koncepcija.php>.
9. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo stebėsenos aprašo projektas, 2015. <http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/rezultatai/stebesena/Pedagogu-kvalifikacijos-tobulinimo-stebesenos-projektas.docx>.
10. Projekto „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra“ mokslinio tyrimo projekto rezultatų ataskaita: I dalis. Projekto pristatymas ir kiekybinio tyrimo ataskaita. Vilnius: UAB „Rait“, 2011. http://www.upc.smm.lt/projektai/perkva/naujienos/rait/RAIT_Kiekybine_ataskaita_PKT.pdf.
11. Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295263.

ŠVIETIMO PROBLEMAS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresais <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/tyrimai-ir-analizes/svietimo-problemos-analizes/2012-metu>; <http://www.sac.smm.lt/leidiniai/leidiniai-pagal-temas/svietimo-problemos-analizes/> ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ir komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (el. p. Ricardas.Alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų skyriaus vyresniąją specialistę Veroniką Šiurkiene (el. p. Veronika.Siurkiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė Ugdymo plėtotės centro darbuotojai: Vytautas Andrėkus, Asta Birgelytė, Snieguolė Dinapienė, dr. Albinas Kalvaitis, Ramunė Korenkienė, Jovita Monkevičienė, Rasma Norkūnienė, Birutė Rutkauskienė, Ingrida Šedeckytė-Lagunavičienė, Ramunė Šaučiulytė.

Konsultavo: Švietimo ir mokslo ministerijos Pedagogų veiklos skyriaus vedėja Vilma Bačkiūtė ir vyriausioji specialistė Audronė Razmantienė, Ugdymo plėtotės centro direktorius Giedrius Vaidelis ir direktoriaus pavaduotojas Ričardas Totoraitis, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros metodininkė dr. Rima Zablackė.

KAIP MOKOSI LIETUVOS PEDAGOGAI?

Redaktorė *Stefanija Skebienė*
Maketavo *Gintautas Vaitonis*

2015-12-22. Tir. 1 500 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, 03163 Vilnius
Spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, 08125 Vilnius

ISSN 1822-4156